

A.M. AND OTHERS v. Poland (ухв.) (№№ 4188/21, 4957/21, 5014/21, 5523/21, 5876/21, 6114/21, 6217/21, 8857/21)

Обставини справи

Заявницями є вісім громадян Польщі, які народилися між 1980 і 1993 роками.

Заяви стосувалися обмежень їхніх прав на здійснення аборту в Польщі. Заявниці, зокрема, стверджували, що після відповідних законодавчих змін у 2020 році їм фактично було заборонено робити законні аборти у випадку патологій плоду. 22 червня 2017 року група із 104 народних депутатів звернулася до Конституційного суду з проханням визнати неконституційними статті 4a(1)2 та 4a(2) Закону про планування сім'ї, захист людського плоду та умови, що дозволяють переривання вагітності (*Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* – «Закон 1993 року») (справа № К 13/17). Ці положення стосувалися законного аборту, викликаного аномалією плоду. Провадження було припинено.

19 листопада 2019 року подібну заяву подала група народних депутатів (справа № К 1/20). 22 жовтня 2020 року Конституційний суд постановив, що статті 4a(1)2 та 4a(2) Закону 1993 року були несумісними з Конституцією. Це рішення набрало законної сили 27 січня 2021 року.

Далі почалися широкомасштабні вуличні протести.

На фоні цих подій заявниці звернулися із заявами до ЄСПЛ, використовуючи попередньо заповнену аплікаційну форму, яка була розміщена в інтернеті польською неурядовою організацією FEDERA (Федерація жінок і планування сім'ї), а також юридичні висновки, підготовлені Уповноваженим з прав людини Республіки Польща, Гельсінською фундацією з прав людини та Радою адвокатів Польщі.

Кожна з них додала кілька речень щодо своїх обставин. Двоє заявниць стверджували, що вони мали захворювання, які спричиняли вищий ризик патологій плоду, а двоє інших заявниць на момент подачі заяв були вагітні та були занепокоєні ускладненнями. Решта заявниць або планували вагітність, або припинили спроби завагітніти після рішення Конституційного суду, бо боялися, що не отримають адекватної медичної допомоги з боку держави, якщо у плода буде виявлено серйозні патології.

У різні дати 2021 року заявниці звернулися до ЄСПЛ. Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявниці скаржилися, зокрема, на те, що як жінки дітородного віку, вони були потенційними жертвами порушення своїх прав, оскільки законодавчі зміни тепер змушували їх зберігати вагітність до кінця терміну навіть у випадку розвитку патологій плоду.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що заявниці в цій справі скаржилися на рішення Конституційного суду від 22 жовтня 2020 року, і стверджували, що як жінки

дітородного віку вони постраждали від законодавчих змін, оскільки їм довелося змінити свою поведінку в найпотаємнішій сфері особистого життя (пункт 75 рішення).

Рішенням, про яке йдеться, було вилучено з Закону 1993 року одне з положень, що узаконювало аборти, і таким чином фактично було заборонено доступ до законних абортів з причин розвитку патологій плоду. Заявниці стверджували, що належали до групи людей, а саме «жінок дітородного віку», які ризикували постраждати від такого рішення. Вони не вказували, що їм було відмовлено в доступі до законного абортів, але заявляли, що Закон 1993 року із змінами від 22 жовтня 2020 року, все ж порушував їхні права, оскільки національне законодавство зобов'язувало їх скорегувати свою поведінку, та через те, що вони зіштовхнулися з конкретним юридичним зобов'язанням зберігати вагітність до відповідного терміну, навіть якщо плід був ушкоджений або хворий, і потенційно народити важкохвору дитину. Водночас Уряд поставив під сумнів статус заявниць як «потерпілих», зазначивши, що заявниці мали на меті вимагати від Суду переглянути, *in abstracto*, закон і практику щодо переривання вагітності, і що заяви становили *actio popularis* (пункт 76 рішення).

У зв'язку із цим ЄСПЛ повторив, що заявник може стверджувати, що він є жертвою порушення Конвенції лише за виняткових обставин через ризик порушення в майбутньому (див. згадане вище рішення у справі (див. рішення у справі *Tauira and 18 Others v. France*) (пункт 77 рішення).

Так, у справі *Open Door i Dublin Well Woman v. Ireland* категорія осіб, які мали реальний ризик прямого впливу оскаржуваного заходу, був визначений дуже широко. Проте ця справа стосувалася скарг за статтею 10 Конвенції та обмеження, накладеного на заявниць стосовно отримання інформації про клініки з проведення абортів, які законно працювали у Британії. У цій справі було зрозуміло, що на двох заявниць як на «жінок дітородного віку» могли негативно вплинути обмеження, накладені відповідною заборонаю. Однак у цій справі заявниці загалом скаржилися на вилучення однієї конкретної підстави для законного абортів із Закону 1993 року. На думку ЄСПЛ, коло осіб, які можуть стверджувати, що вони є «жертвами» такого порушення, обов'язково має бути набагато вужчим. Хоча в Польщі жінка дітородного віку, яка піддається ризику вагітності з патологіями плоду, може постраждати від оскаржуваних обмежень доступу до абортів за медичними показаннями, , для того, щоб претендувати на статус жертви в такій ситуації, необхідно надати обґрунтовані й переконливі докази ймовірності того, що відбудеться порушення, яке торкнеться її особисто. Одних лише підозр або припущень щодо цього недостатньо (пункт 78 рішення).

Тому ЄСПЛ перевірів, чи надали заявниці у цій справі обґрунтовані та переконливі докази, аби мати змогу стверджувати, що вони є жертвами порушення Конвенції (пункт 79 рішення).

Проте, заявниці не надали жодних переконливих доказів того, що вони були під ризиком прямого впливу змін, внесених рішенням Конституційного суду від 22 жовтня 2020 року. Зокрема, вони не надали жодних медичних доказів чи доказів

того, що потенційно мають вищий ризик патологій плоду. Вони також не надали жодних документів, пов'язаних з їхніми особистими обставинами, що унеможливорює оцінку їхніх індивідуальних ситуацій.

ЄСПЛ вважав всі зазначені фактори доречними та визнав, що ситуація заявниць мала бути чітко протиставлена ситуації заявників, наприклад, у справах *Dudgeon v. the United Kingdom*, *Norris v. Ireland* і *S.A.S. v. France* [ВП], які зіштовхнулися з дилемою: дотриматися оскаржуваних норм або відмовитися це робити та зіштовхнутися з обвинуваченням. Цю справу також слід відрізняти від справи *Parrillo v. Italy* [ВП], де сама наявність оскаржуваного законодавства постійно та безпосередньо впливала на приватне життя заявниці, оскільки вона не могла пожертвувати своїм ембріонам для дослідження після того, як таке законодавство набуло чинності (пункт 85 рішення).

Крім того, стосовно доводів заявниць про те, що їхньому життю чи здоров'ю може щось загрожувати в разі проблем зі здоров'ям під час майбутньої вагітності або що вони не зможуть отримати належне медичне обслуговування, ЄСПЛ зауважив, що стаття 4а(1)1 Закону 1993 року, яка дозволяє аборти у разі, якщо вагітність загрожувє життю чи здоров'ю матері, була чинною.

Таким чином, обмеження, що впливають із відповідних законодавчих змін, можуть мати лише гіпотетичні наслідки для заявниць, які є надто віддаленими та абстрактними, аби заявниці могли вважатися «жертвами» в розумінні статті 34 Конвенції.

З цього слідувало, що заявниці не могли стверджувати, що вони є жертвами у розумінні статті 34 Конвенції, та що заяви мають бути визнані неприйнятними в повному обсязі відповідно до пунктів 1, 3 і 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяви визнано неприйнятними.

Ухвала в цій справі прийнята Палатою 16 травня 2023 року, оприлюднена 8 червня 2023 року та є остаточною.